
WYDAWNICTWA

Recenzje

Recenzja książki Władysławy Szulakiewicz pt. *Nauczyciele i ich edukacja. W kręgu idei lwowskiej pedeutologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2027, 337 s.

DOI: 10.14746/bhw.2017.36.13

Profesor Władysława Szulakiewicz to znana i ceniona Autorka wielu wybitnych książek z dziedziny historii myśli pedagogicznej. Ostatnio na rynku księgarskim pojawiła się jej kolejna pozycja wydawnicza z zakresu pedeutologii historycznej. Recenzowana publikacja podejmuje kwestię niezwykle istotną dla ukazania ewolucji polskiej myśli pedeutologicznej w kręgu lwowskiego ośrodka naukowego i oświatowego w 2 połowie XIX w. i pierwszych dwudziestu lat XX w. Stanowi, co należy koniecznie zaznaczyć, kolejny etap rozważań Autorki na ten temat. Poprzednia bowiem jej książka pt. *O uczących się i uczonych*, szeroko ukazuje tę problematykę na przykładzie głębokiej analizy działalności pedeutologicznej czterech wybitnych uczonych, związanych ze stolicą Galicji w okresie zaboru austriackiego. Tym razem zainteresowania badawcze profesor Szulakiewicz koncentrują się na dorobku naukowym osób szczególnie zasłużonych na płaszczyźnie realizacji edukacji pedagogicznej i przedstawieniu ich poglądów na naukę o nauczycielu. Przedmiotem rozważań Autorki są dokonania w zakresie teorii i praktyki pedagogicznej znakomitych pedagogów Antoniny Machczyńskiej i Bolesława Ferdynanda Mańkowskiego.

Część pierwsza recenzowanej pozycji wydawniczej pt. „Nauczyciel – wychowawca – działacz oświatowy. Projekt pedeutologiczny Antoniny Machczyńskiej (1837–1919)” poświęcona jest właśnie w całości tej wybitnej nauczycielce lwowskich seminariów nauczycielskich. Autorka ukazała wnikliwie postać tej zasłużonej dla oświaty działaczki i z dużym znanstwem przeanalizowała przewodnie idee postulowanych przez nią koncepcji pedeutologicznych. Pierwszy ich nurt tworzą ogólne zagadnienia pedagogiczne, drugi – publikacje z zakresu literatury dziecięcej i młodzieżowej, trzeci – literatura dla ludu, czwarty – utwory poetyckie. Dorobek A. Machaczyńskiej obejmuje także teorię wychowania dydaktykę, organizację szkolnictwa, problematykę myśli pedagogicznej i historię literatury. Prof. Szulakiewicz podkreśliła, że ta doświadczona i ceniona nauczy-

cielka zakładów kształcenia nauczycieli zwracała szczególną uwagę na podstawę i wymiar etyczny rodzącej się teorii wychowania. Autorka wskazała na zainteresowanie się Machczyńskiej rolą i zadaniami nauczyciela w środowisku społecznym. Rezultaty działalności oświatowej i przemysłów znakomitej nauczycielki lwowskiej znalazły odzwierciedlenie w jej artykułach rozproszonych po licznych czasopismach oraz niepublikowanych pracach zwartych, dostępnych obecnie szerszemu ogółowi w wersji elektronicznej na stronach Federacji Bibliotek Cyfrowych.

W swej książce prof. Szulakiewicz słusznie odnotowała, że Antonina Machczyńska była gorącą zwolenniczką edukacji pedagogicznej kobiet. Znalazło to wyraz w propagowaniu idei żeńskich seminariów nauczycielskich. Wybitna lwowska pedagog sformułowała nawet program nauczania polskich nauczycielek. Opowiedziała się przeciwko zatrudnianiu cudzoziemskich guwernantek na ziemiach polskich. Postulowane zasady wychowania zarówno w teorii, jak i w praktyce opierała na religii. W praktyce oddziaływania wychowawczego odwoływała się do księcia Jerzego Czartoryskiego, Klementyny z Tańskich Hoffmanowej, czy też Stanisława Jachowicza. Starła się żyć w zgodzie z głoszonymi przez siebie poglądami, co czyniło ją osobą wiarygodną, o dużym autorytecie moralnym, społecznym i oczywiście zawodowym.

Zasługą więc Autorki książki polega na tym, że przybliżyła współczesnym badaczom teorii i praktyki pedagogicznej osobę o dojrzałych poglądach na szeroko rozumianą edukację i życie społeczne oraz ocalała od zapomnienia wspaniałą postać niezwyklej nauczycielki, wychowawczyni i działaczki oświatowej.

Z kolei część druga pracy pt. „Nauczyciel wobec sztuki wychowania i nauczania. Bolesława Ferdynanda Mańkowskiego (1852–1921) myśl pedeutologiczna”, zawiera pogłębioną analizę dorobku tego znanego nauczyciela akademickiego i redaktora czasopisma „Muzeum” we Lwowie. Władysława Szulakiewicz w sposób profesjonalny ukazuje jego sylwetkę jako zwolennika upowszechniania wiedzy pedagogicznej wśród nauczycieli, rodziców i szerokich warstw społecznych. Zdaniem bowiem Mańkowskiego bogaty zasób wiedzy i umiejętności pedagogicznych stanowi istotę zawodu nauczycielskiego i dobrze służy społeczeństwu. Uznał, że podstawą wychowania i nauczania jest dobra znajomość przez uczącego praw dziecka. Ważną kwestią jest też wiedza o funkcjonowaniu szkoły i obowiązkach nauczyciela. Działalność edukacyjna, jego zdaniem, jest formą przekazywania wartości duchowych i podstawową metodą kształtowania osobowości, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Autorka włożyła wiele trudu, aby odczytać, przeanalizować i zinterpretować w oparciu o artykuły rozproszone w różnych czasopismach jego najważniejsze przemyślenia i koncepcje pedagogiczne, zachowujące do dziś przydatność w pracy edukacyjnej. Wiele z nich ma charakter oryginalny, a wszystkie jego poglądy i postulaty pedagogiczne oparte na gruntownej wiedzy i bogatym doświadczeniu pedagogicznym.

Profesor Szulakiewicz z uwagą odnotowała fakt, że był on obrońcą nauczycieli i szkoły jako instytucji społecznej, osadzonej mocno w środowisku i spełniającej ważne funkcje kulturotwórcze. Podkreśliła, że Bolesław Mańkowski z wielkim zaangażowaniem uczestniczył w życiu oświatowym i naukowym Galicji. Brał udział w obradach II Zjazdu Historyków Polskich w 1890 r. i II Kongresie Pedagogicznym we Lwowie

w 1909 r. Był aktywnym członkiem Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych (redagował czasopismo „Muzeum”, Towarzystwa Oświaty Ludowej we Lwowie i Koła Lwowskiego Związku Bibliotekarzy Polskich. Pracował jako nauczyciel akademicki i przez wiele lat kierował Studium Pedagogicznym Uniwersytetu Lwowskiego. Uczył także pedagogiki w jednym z lwowskich liceów, prowadził zajęcia w gimnazjum i pracował w kilku bibliotekach.

O wszystkich tych działaniach i inicjatywach pedagoga, redaktora i bibliotekarza Autorka pisze w sposób wnikliwy i z dużym znanstwem. W ten sposób kreśli jego sylwetkę w wymiarach aktywności naukowej, nauczycielskiej i popularyzatorskiej. Ukazuje postać Mańkowskiego w sposób wielowątkowy, dając tym samym pełny obraz jego dokonań i nieczęsto spotykanej tak dużej aktywności zawodowej i społecznej.

Rozpatrując działalność tych dwojga znamienitych pedagogów, profesor Szulakiewicz podkreśla ponadczasowy charakter ich osiągnięć pedagogicznych. Stwierdza, że prezentowane przez nich postulaty i poglądy oparte są na wzorach działań i dorobku ich mistrzów, prekursorów refleksji filozoficznej w polskiej pedagogice, a zwłaszcza w pedeutologii. Stanowią swoisty katalog norm, postaw i zachowań w praktyce szkolnej oraz określony system wartości uniwersalnych, których realizacja zmierza do osiągnięcia ideału dobra, prawdy i piękna.

Na końcu książki Autorka zamieszcza wybór pism Antoniny Machczyńskiej i Bolesława Ferdynanda Mańkowskiego, a także dokumenty dotyczące życia nauczycielki lwowskich seminariów. Aneksy te podwyższają wartość publikacji, a przede wszystkim przybliżają w znacznym stopniu sylwetki analizowanych pedagogów i konkretyzują ich szereg poglądów. Znaczenie tej bardzo dobrze napisanej publikacji dla współczesnej myśli i praktyki pedagogicznej polega na tym, że wiele zawartych w niej tez jest niezbędnych w obecnej działalności instytucji edukacyjnych. Są one także aktualne w formowaniu współczesnego nauczyciela oraz formułowaniu celów i zadań pedeutologii.

Pojawienie się na rynku wydawniczym znakomitej książki profesor Władysławy Szulakiewicz wzbogaca wiedzę o nauczyciela, o polskim środowisku naukowym i oświatowym we Lwowie. Ukazuje sylwetki zasłużonych pedagogów, którzy kreowali nową rzeczywistość edukacyjną. Słusznie więc Autorka określa ich nauczycielami nauczycieli i podkreśla ich znaczenie dla polskiej pedagogiki, a zwłaszcza jej subdyscypliny – pedeutologii. Książka jest dużym wydarzeniem wydawniczym w środowisku związanym z naukami pedagogicznymi, stanowi ważną lekturę dla wykładowców, studentów pedagogiki i pokrewnych dyscyplin naukowych.

Witold Chmielewski

